

NYILT-TÉR.*

VEREMBE ESETT KRITIKUS.

Ballagi szerkesztő úr felszólítására valaki az előző füzetben V. jegy alatt négy bölcsészettudori értekezést bírált meg. Nem tudom, a szerencsés véletlennek, vagy a boríték ríktó színének köszönjem-e, hogy a nagy garral végzett munkát az én füzetemen kezdte meg? Tény az, hogy a négy áldozat közül elsőnek engemet szemelt ki. Csakhogy a végzet már az első műveletnél utolérte, mert a számomra ázott sötét verembe — maga esett bele. Elmondom, hogyan.

Füzetemben három kisebb értekezést tettem közzé s velök öt új adalékot szolgáltatam legrégibb irodalmunk történetéhez, tehát oda, hol a cseppnyi valami még nem tengerbe esik. Az első Imre király troubadour vendégével, Peire Vidallal, korával, regényes életrajzával, látogatása okának és idejének meghatározásával, a látogatás emlékét őrző költemény bő magyarázatával foglalkozik. Teljesség kedvéért az eredeti szöveg tartalmát magyarul is közöltem a provenzal nyelvet nálam is, meg V. úrnál is jobban értő Dr. Herzl Mór hű fordításában. Nos, hát irodalmi bűn ez?* Mielőtt V. úr a nyílt eljárás helyes voltával tisztába jött volna, elfolyta a méreg, mint Falstaffot a bánat, — és rám sütötte, hogy minden tudásomat Fr. Liez *Leben u. Werke der Troubadours* című német művéből meritem. Ez persze nem igaz; mert idézeteimből és utalásaimból még a vak is meggyőződhetik, hogy főforrásom Dr. K. Bartsch *Peire Vidal's Lieder* című kiadása volt, a mi ép úgy kútfő a nevezett troubadour dalaira, mint a lipcsei német kiadások Homerosra, Aristophanesre, Vergiliusra, stb. De mondjuk, hogy neki van igaza, és az én «német» könyvem megdézsmálásában csakugyan nincsen köszönet. Igenis: «ha szerzőnk — t. i. én — valóban foglalkozott volna a troubadour-költéssel, ismerné Bertran de Paris de Royergue, Guiraut de Calanson és Guiraut de Cabreira sirventes-eit.» És hogy csakugyan nem levegőbe beszél, és hogy vakuljak már egyszer eredeti szövegtől is, idézi Calanson sirventes-ét. Ámde ezzel a nagy tudományú férfiú csak magát tette neveltségessé, mert jegyzeteimből rögtön rájöttem, hogy ő szintén egy «német» könyvvel úz boszorkányságot, Dr. K. Bartsch *Denkmäler der Frovenzalischen Literatur* (Bibl. d. Literarischen Vereins in Stuttgart, XXXIX.) című művének 94., 95. és 96. lapjairól idézván...

Lám, mennyivel szerencsésebb vagyok én vele szemben, mint ő volt velem szemben, midőn értekezésem egyik pontjára Diez német szövegében keresett megfelelő helyet: mert a gondos melléállítás után maga is kénytelen volt beismerni, hogy az eredmény épen ellenkezője annak, a mit várt. Nem baj; alább majd ezt a kárba vesztett fáradságot is visszaszolgálom neki. Most csak azt jegyzem meg és ismétlem, hogy még Diez-zel szemben is igaza van azon

* Az e helyen közlöttékért felelősséget nem vállal a szerkesztő.

irodalomtörténetíróknak, kik a semmi létjoggal nem bíró sirventes-canson külön műfaját szóba hozták: hiszen már Floquet de Romans és Perdigon is tudott ilyesmiről, midőn amaz «una chanson sirventes»-ről, tehát a vitatott sirventes-cansonról, emez pedig «chans meselatz»-ról, tehát kevert cansonról beszél. De hányat írtak ilyet mások is, a kik — mint V. úr a kritikában — öntudatlanul hadartak össze-vissza.

A nagy tudományú férfiú azzal sincs megelekedve, hogy én a tiszta sirventes tárgyául általános politikai és társadalmi kérdéseket emlegetek. Csakhogy ellentmondhasson, még Diez-jét is megtagadja. Szerinte a sirventes «nem volt más, mint a német Spruch, azaz: nem zenére írt költemény; melyet tehát elmondottak és nem elénekelték». Micsoda beszéd ez? Igazán kár, hogy nem mi szöltük így el magunkat, akkor legalább fejünkre olvashatta volna Diez poetikájának e homlokegyenest ellentmondó helyét: Das Sirventes wurde, wie das Minnenlied, durch die Spielleute an den Höfen musikalisch vorgetragen. Vagy ha nem akart volna a 150. lapig fáradni, olvashatná már a 97-iken: Das Sirventes fügt sich in alle Formen, ist in Strophen getheilt, und zum Gesang geeignet und bestimmt.

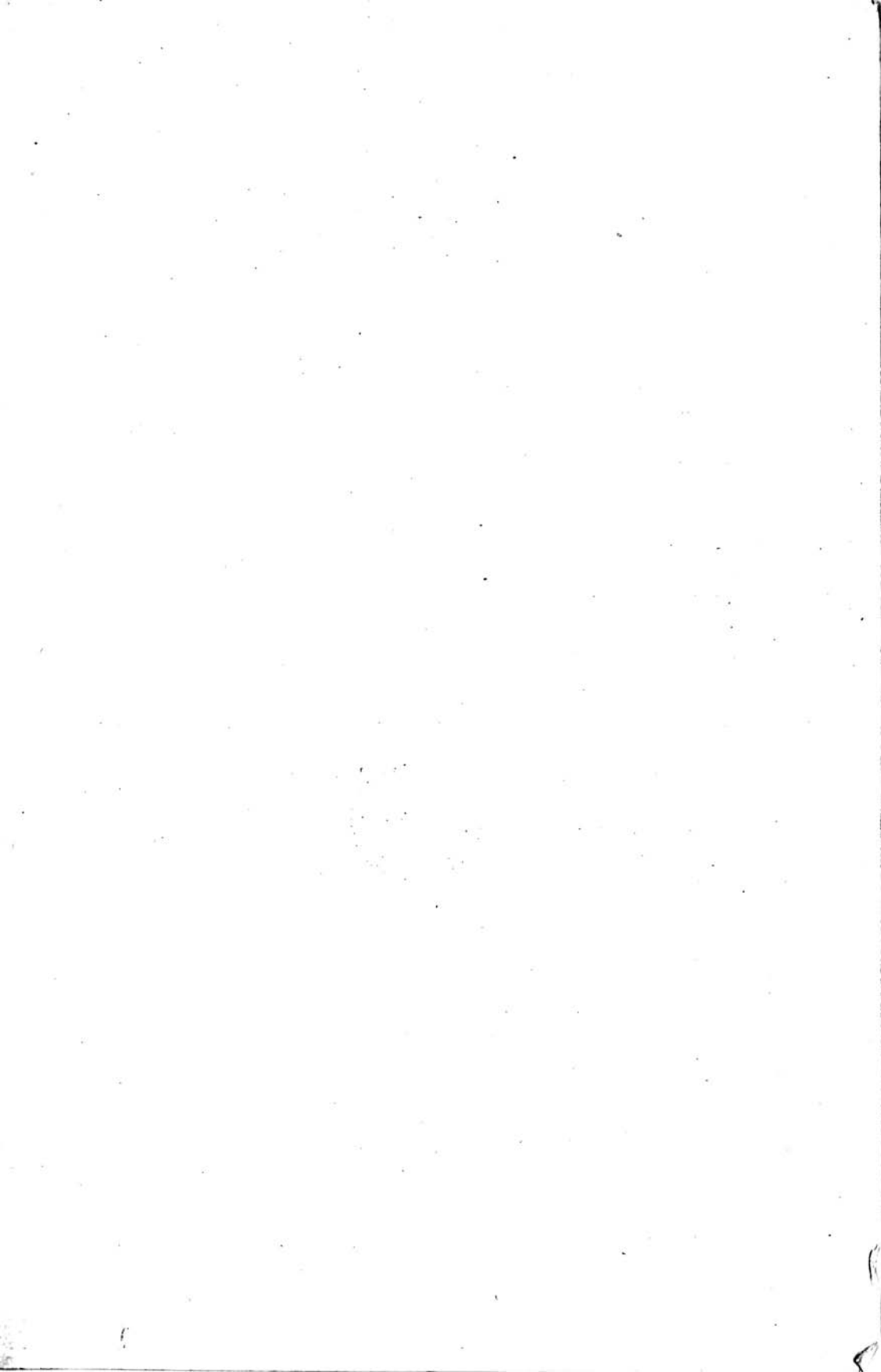
Szörnyen mulatságos az is, midőn a «canson» szó helyesírását egy nagy lére eresztett nyelvészeti leczke tévedéseiből állapítja meg. Szerinte «canzone» kellene vagy lehetne «kancone» és «sanzon» is; de semmi körülmény közt sem «canson», mely se magyarul, se németül nincs, de provenzal helyesírással sem». — Azt tudjuk, hogy magyarul nincs; azt is, hogy németül «canzone» lett volna; most tehát csak az van hátra, hogy V. úrnak is bebizonyítsuk az általunk követett helyesírás hamisítatlan provençal voltát. Az eredeti szövegre utalunk és az ő kis látkörére való tekintetből, Diez idézeteinél tovább nem megyünk. Guiraut Riquier: E fan vers e cansos-, és Canson redonda-; Gaucelm Faidit: Mon cor e mi mas bonas cansos-; Jaufre: E cel que rimet la canso-; Daude de Prades: En un sonet gai e leugier comens canso-; Bernart de Ventadour: Cantatz ma canson voluntiers-; Girart de Roussillon: Era es fenitz lo lhjbres e la cansos; Eliás de Barjols: Tramet sil platz ma canso... És még százat minden egyes «canzone»-ért!

A német segédkönyvektől iszonyodó férfiú különben akkor adta provençal ismereteinek legkiáltóbb tanújelét, midőn Calanson említett sirventesét magyarra fordította. «A hangszerek — olvassuk nála — mikén egy jongleurnek játszania kellett, a következők voltak: két-verőjű dob, taboret, cithera, mandolin, monocord, a rota vagyis a tizenhét húrú lant (kelta hangszer, melylyel a közép-felnémet költészetben is gyakorta találkozunk), hárfa, hegedű, a tízhúrú psalterium, duda, lant és csörgős dob. Ezek közül kilencz hangszert okvetlenül kellett kezelnie, de ezenkívül még egyéb, lényegesebb mestersége is volt, ú. m. táncolnia és bűvészkednie kellett, különösen apró golyókat s késeket a levegőbe dobálni, elkapkodni kellett tudnia (maig is megmaradt mesterség), a madarak énekét kellett utánoznia, bábukat táncoltatnia, karikákon és táblákon átugrálnia, alakoskodáshoz piros jelmezzel kellett bírnia... stb.» Honnan e nagy tudás? kérdezheti az ámuló közönség. Én megsúgom: onnan, hogy nem az eredetiből, hanem — német kivonatból fordított. Ime, itt van a megfelelő szöveg: «Weit grösser ist die Zahl der Instrumente, die G. v.

Calanson dem jongleur zu spielen auferlegt, nämlich die trommel, das taboret, die zither, die mandoline, das monocord, die rotte mit siebzehn saiten, (ein celtisches instrument, das auch in der mittelhochdeutschen poesie sehr häufig begegnet), die harfe, die geige, das psalterium mit zehn saiten, die sackpfeife, die leier und die pauke. Neun instrumente zum wenigsten musste ein jongleur zu spielen wissen. Allein darauf beschränkt sich seine kunst bei weitem nicht. Er musste zugleich den tänzer und gaukler machen . . . Er musste verstehen, kleine kugeln mit zwei messern in die höhe zu werfen und wieder aufzufangen, (eine kunst, die man noch heutzutage auf märkten sehen kann), er musste verstehen, den gesang der vögel nachzuahmen, ferner marionetten zur belustigung mit sich führen und z. b. die erstürmung eines schlosses und ähnliches damit aufführen, durch vier scheiben oder reifen springen, ferner musste er zum behuf von allerlei verummungen einen rothen bart haben . . . etc. »A szözerinti fordítás tehát meglehetősen sikerült. Csakhogy nála a német könyv alapos megdézsmálásában sincs köszönet, mert az át-csempészett szöveg alapján XII—XIII. századi provençal viszonyokból a XIV—XV. századi magyar viszonyokra akar következtetni. E módszertelenség bírálatának összértékén már nem sokat sülyeszthet ugyan, de azt az egyet szerfölött érthetővé teszi, hogy midőn értekezéseimben a maga módszerét kereste, egyebet talált.

Végül megjegyzem, hogy kezdetleges tudománya egyptomi sötétségében annyira nehéz az eligazodás, hogy ezúttal a másik három bírálathoz nyúlni se mertem s a rám vonatkozóbból is csak találmra válogattam visszariasztó szemelvényeket. Ezt azért jelentem ki, mert a hiszékeny közönség felvilágosítása mellett, a szerencsétlen V. urat is szerettem volna tisztába hozni önmagával. Mivel tehát az utóbbi nagy feladatot csak részben oldhattam meg: ne tekintse fölösleges jó indulatnak, ha őszintén azt tanácsolom, hogy jövőre tanuljon többet, mielőtt kezdő írók leczkértetésébe fogna; mert — higgye el — igen féltő, hogy a most leleplezett parányi tudással és a vele fordított arányban álló lelkiismeretlenséggel csakis a kritika lézengő rittereinek számát szaporítaná.

Dr. Sebestyén Gyula.

Előfizetési felhívás
az
„Irodalomtörténeti Közlemények“

II. évfolyamára.

A jelen füzettel e folyóirat I. évfolyama befejezést nyert. Hogy az új (II.) évfolyam szétküldésében fennakadás be ne állhasson, tisztelettel kérjük az *ide mellékelte postautatvány* kitöltését és alantírt hivatalhoz való szives beküldését.

A M. TUD. AKADÉMIA
KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

Budapesten, a m. t. Akadémia palotájában.

A M. TUD. AKADÉMIA IRODALOMTÖRTÉNETI
KIADÁSAI.

NYELVEMLÉKTÁR. Régi magyar Codexek és Nyomtatványok. Szerkesztik: *Budenz J., Szarvas G.* és *Szilády Á.* 1874—86. 8-adrét.

I. kötet. Bécsi Codex. Münchener Codex. Közzéteszi: *Volf Gy.*

II. kötet. Weszprémi C. Peer C. Winkler C. Sándor C. Gyöngyösi C. Thewrewk C. Kriza C. Bod C. Közzéteszi: *Volf Gy.*

III. kötet. Nagyszombati C. Szent Domonkos C. Virginia C. Közzéteszik: *Komáromy L.* és *Király P.*

IV. V. kötet. Érdy C. Közzéteszi *Volf Gy.*

VI. kötet. Tihanyi C. Kazinczy C. Horvát C. — VII. kötet. Ehrenfeld C.

Simor C. Cornides C. Sz. Krisztina élete. VIII. kötet. Viharics C. Lányi C. —

VIII. kötet. Sz. Margit élete. Példák könyve. A sz. apostoloknak méltóságáról. Apor C. Kulcsár C. — IX—X. kötet. Érsekújvári C. —

XI. kötet. Debreczeni C. Gömör C. — XII. kötet. Döbrentei C.

Teleki C. — XIII. kötet. Festetich C. Pozsonyi C. Keszthelyi C.

Miskolczi töredék. — Közzéteszi *Volf Gy.* Ára kötetenként 2 frt.

RÉGI MAGYAR NYELVEMLÉKEK. V. kötet: A Jordán Codex biblia-fordítása. Kinyomatta *Toldy*; a Csemesz-töredék szövegével kiegészítette és előszóval ellátta *Volf Gy.* 1888. Ára 6 frt.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA. (Corpus poetarum.) Szerkeszti *Szilády Áron.* I. kötet: Középkori magyar költői maradványok 1877.

II—V. k.: XVI. századbeli magyar költők 1880—86. Ára kötetenként 2 frt.

CODEX CUMANICUS bibliothecae ad templum Divi Marci Venetiarum. Jegyzetekkel s glossariumokkal kiadta *gr. Kun G.* 1880. 8-rét. Ára 5 frt.

RÉGI MAGYAR NYELVÉSZEK Erdősitől Tsétsiig. (Corpus Grammaticorum linguae Hungaricae veterum.) Kiadta *Toldy F.* 1866. Ára 2 frt.

(A M. Tud. Akadémia főtittkari hivatalánál rendelve, iskoláknak 50% engedmény.)